

V roce 1799 vytvořila Anglie koalici proti Francii (s Ruskem a Rakouskem) a vznikla tak potřeba vlády silně ruky (ve Francii), byly vyzvednuty zásluhy Napoleona, ten byl povolán do Egypta, kde za pomoci své armády se svými příznivci provedl převrat a získal moc nad Francií. Zprvu vládl jako diktátor ve funkci 1. konzula, od r. 1804 jako císař.

NAPOLEONOVA VNITŘNÍ POLITIKA

- Napoleon soustředil moc do svých rukou, jedním z jeho nejvýznamnějších činů byl **Občanský zákoník**, který ovlivňuje francouzské zákony dodnes (byl spojením starého římské práva s francouzským zvykovým právem a tím, co přinesla revoluce = náboženská svoboda, rovnost, právo na práci x neuznává práva žen a dětí).
- R. 1801 uzavřel s papežem **Konkordát** = úmluva, v níž se papež vzdal všech požadavků na půdu zkonfiskovanou při revoluci a souhlasil se státním vlivem na církev.
- Napoleon také položil základy k finanční soustavě země – založil **Banku Francie**, zavedl moderní školskou soustavu, rozvinulo se soukromé podnikání a průmysl.

NAPOLEONOVA ZAHRANIČNÍ POLITIKA

- Celé období Napoleonovy vlády bylo naplněno dobovačnými válkami, ve kterých prokázal značné velitelské schopnosti. Cílem válek bylo vyřadit Anglii z velko-mocenského soupeření.
- **2. prosince 1805** dosáhl vítězství v „**bitvě 3 císařů**“ (Rusko: Alexandr I., Rakousko: František II.). Ovšem byl také poražen Angličany u mysu **Trafalgar** admirálem Nelsonem. V r. 1806 tak vyhlásil **kontinentální blokádu** = blokáda vývozu anglického zboží do Evropy (chtěl tím hospodářsky vyčerpat Anglii a donutit tamní lid ke vzpouře, ale nezdařilo se).
- Vítězstvím u Slavkova se stal pánem velké části střední Evropy. V Itálii do nových království a vévodství dosazoval příbuzné nebo generály (Italské království, Neapolské království). V r. 1808 dosazuje do čela Španělského království svého bratra Josefa. Španělsko se mu ale nepodařilo nikdy zdolat, vzniká proti němu **Gerilová válka** (gerily = partizánské oddíly).
- V r. 1806 porazil Rusko u Jeny a u Auerstedtu, zrušil také Svatou Říši Římskou národa německého (trvala od roku 962). Vytvořil místo ní **Rýnský spolek**, ve kterém nebylo obsazeno Rakousko. V tomto roce vytvořil také **Varšavské knížectví** a obnovil samostatnost Polska (předtím bylo pod nadvládou Ruska).
- V r. 1809 na Francii zaútočilo Rakousko. Napoleon byl pražen u Aspenu a pak zvítězil v bitvě u Wagramu. Rakousko se stalo spojencem Francie.
- Napoleon se ženil s rakouskou princeznou Marií Louisou. R. 1810 porušil ruský car kontinentální blokádu a proto se Napoleon rozhodl podniknout tažení do Ruska.
- V říjnu r. 1813 vybudoval Napoleon 250 000 vojsko, proti němuž se postavila koalice Pruska, Ruska, Rakouska a Velké Británie. Porazila ho v bitvě u Lipska (= „**bitva národů**“). Vítězná spojenecká armáda vtáhla r. 1814 do Paříže, Napoleon byl zajat a odvezen na ostrov **Elba** ve Středozemním moři (byl mu ponechán titul císaře a roční plat ve výši 2 000 000 franků). Vítězné mocnosti obnovily Bourbonskou dynastii, když na trůn dosadily Ludvíka XVIII. Ten podepsal v Paříži mírovou smlouvu, která ukončila válku Francie s Evropou. Francie byla vrácena do předrevolučních hranic. Do země se vracely tisíce emigrantů, kteří usilovali o navrácení majetku. To vyvolávalo nespokojenost venkovského i městského obyvatelstva. Toho využil Napoleon a opět se chopil moci. Ludvík XVIII. uprchl roku 1815 do Belgie a Napoleon vytvořil tzv. „**stodenní císařství**“.
- R. 1815 byl Napoleon poražen u Waterloo a odvezen na ostrov **Sv. Heleny** v Atlantském oceánu, kde r. **1821 zemřel**.

VÍDEŇSKÝ KONGRES

- (1814 – 1815) se sešli zástupci evr. mocností ve Vídni, aby znovu uspořádali evropské politické poměry. Když se Napoleon vrátil z Elby, kongres přerušil jednání, pokračoval v něm po N. porážce u Waterloo.
- předsedou konference byl kníže **METTERNICH** (1. ministr zahraničních věcí v Rakousku)

Byly přijaty 4 politické principy:

- 1) Legitimita bývalých vládnoucích rodin, které se měly vrátit k moci
- 2) V Evropě měla být nastolena rovnováha sil
- 3) Francie oslabena a zbavena možnosti znovu narušit evropské poměry
- 4) Hlavním mocnostem měly být nahrazeny ztráty, které ve válce utrpěly.
  - Na kongresu vznikla úmluva tzv. **Svaté aliance** (Rak. – **František I.**, Prusko – **Fridrich Vilém III.**, Rusko – **Alexander I.**).

Územní vyrovnání:

- Rusko získalo bývalé Polsko a Finsko
- Rakousko získalo Benátsko, Lombardsko, Istrii a Dalmácii
- Prusko získalo půlku Saska, kousek Polska a nějaká území v bývalé SŘŘ
- Švédsko získalo Norsko, které odebralo Dánsku. Šv. králem se stal generál Bernadotte (Napoleonův generál, dynastie zde vládne až dodnes)
- Územní vyrovnání probíhalo mimo zájmy obyvatel, kteří zde žili.

PRŮMYSLOVÁ REVOLUCE

Kolébku je Anglie, která na přelomu 18. a 19. stol. prožila hospod. rozmach – nazýváme ho první prům. revoluce.

- změnila se tvář země, způsob práce a obživy obyvatelstva. Vznikaly továrny, průplavy, silnice a železnice. Ve městech se vytvořily nové vrstvy:
  - dělnictvo
  - úředníci, inteligence
  - buržoazie = kapitalisté (bankéři, obchodníci)

Symbolem revoluce byl - parní stroj (James Watt). Používal se v dolech, hutích, při válcování Fe, k pohonu lodí.

- vznikaly nové technické a technologické postupy: koksovací vysoké pece (hutě), železárny, spřádání lnu a vlny, vzniká nový prům. obor – strojírenství.

Revoluce v dopravě:

- Anglie, počátek 19. století.
- První funkční lokomotiva 1814 George Stevenson
- první železnice ve světě vedla ze Stocktonu do Darlingtonu (1825), z Manchesteru do Liverpoolu (1830)
- první funkční parolod' se jmenovala Clermons, sestrojil ji Robert Fulton (1807) a plula po řece Hudson
- od třicátých let 19. století se plně využíval telegraf

Význam průmyslové revoluce:

- revoluce v dopravě umožnila rozvážet zboží na velké vzdálenosti -> doprava se zrychlila, zboží se zlevnilo
- zvětšovala se odbytiště průmyslových výrobků a vzniká světový trh
- odstraněny překážky svobodnému podnikání a obchodování (zrušena vysoká vývozní cla)
- z Velké Británie se stává nejbohatší země světa „dílňa světa“

Průmyslová revoluce v Evropě

- proběhla v druhé polovině 19. století
- šířila se do: Francie (Paříž, Lyon), Belgie (Brusel), Prusko (Porýní, Porúří), habsburská monarchie (Viedeň, Ostrava, Brno, Praha, Kladno)

Sociální důsledky průmyslové revoluce

- přesun obyvatel z vesnic do měst
- snižování mezd, využívání práce žen a dětí
- sociální bída
- nelidské pracovní podmínky
- kvůli zhoršování životních podmínek dochází k rozbíjení strojů
- vznik odborových organizací

ŘECKO

V r. 1822 propuklo v Řecku národní hnutí proti Turecku. Na pomoc přicházeli dobrovolníci ze z. Evropy, např.

George Byron. Nakonec proti Turkům zasáhla VB, Francie, Rusko a zničila jejich armádu r. 1827 v bitvě u

Navarrina. Řecko se stalo r. 1830 samostatným státem. Rusko si vynutilo otevřít úžiny Bospor a Dardanely pro obchodní lodě všech států. Také Srbské a Rumunské hnutí za svobodu dosáhlo úspěchu, získali právo na vlastní vládu, i když byli dál součástí Osmanské říše.

HABSBURSKÁ MONARCHIE V DOBĚ METTERNICHOVSKÉHO ABSOLUTISMU

Jádro HM tvořily Rakouské (Alpské) země, České země a Uhry. V čele státu stál absolutistický císař.

- Leopold II., František II. (František I. jako rakouský císař) Ferdinand I.

- HM vyšla z Napoleonských válek posílena, Rakousko bylo oporou svaté aliance. V období 30ti let po Vídeňském kongresu řídil politiku Evropy Metternich = éra Metternichova. Byl zastáncem absolutní monarchie, děsil se liberalismu. Tvrdě čelil revolučním myšlenkám, sledoval národní organizace, jednotlivce, často zatýkal liberály.

K tomuto účelu založil TAJNOU POLICII. V létě 1819 svolal do Karlových Varů konferenci zástupců spolkových států. Dohodli se:

- Na opatřeních proti tzv. podvratným živlům
- Univerzity byly pod ostřejším státním dohledem
- Liberálně smýšlející profesori byli propuštěni
- Studentské spolky byly zrušeny

Politický a kulturní život ve střední Evropě byl utlumen. Liberální občané se mohli realizovat v některých spolcích, které organizovaly plesy a divadelní představení. Vznikaly spolky pro rozvoj průmyslu a od 40. let se rozvíjela žurnalistika. V HM vedle sebe žily jazykově, nábožensky a kulturně odlišné společnosti, proto se projevil proces probouzení národního vědomí a vytváření moderního politického národa.

NÁRODNÍ OBROZENÍ = proces utváření novodobého českého národa od poslední čtvrtiny 18. do pol. 19. století.

Jeho cílem bylo = Obrodit jazyk a národ, zdůraznit jeho vědomí

O obrodu č. jazyka se zasloužili: **Josef Dobrovský, Josef Jungmann** (**Česko-německý slovník**, ve kterém byla shromážděna veškerá slovní zásoba tehdejší češtiny), bratři **Preslové**. Českou a slovanskou minulost zkoumali: **Palacký, Pavel Josef Šafařík**. Krásná literatura: **Čelakovský, Karel Hynek Mácha**
Zakládaly se vlastivědné ústavy (Opava – Slezské muzeum, 1817 Brno – Moravské muzeum, 1818 Praha – Vlastenecké, později Národní muzeum). 1831 vznikla Matice česká: vydavatelství českých vědeckých knih.

POČÁTKY PRŮMYSLOVÉ REVOLUCE V ČESKÝCH ZEMÍCH = Spadala do 20. a 30. let 19. století.

- Nejdříve se rozvoj průmyslu uplatňuje v textilnictví (Liberec, Brno, Praha), pak hutnictví železa, v potravinářském průmyslu a strojírenství.
- První parní stroje u nás byly vyráběny v Brně (v Luzově továrně). První parní železnice v Rakousku byla postavena 1836 – 1837 a vedla z Vídně přes Moravu do Haliče (Polsko) a měla odbočky do Brna, Olomouce a Opavy. Z českých Budějovic do Lince vedla koňka (1832) – vagóny táhl kůň.
- 1845 vedla železnice z Olomouce do Prahy. 1848 Vídeň – Bratislava. Od 70. let do 90. let 19. století byla u nás položena základní železniční síť.
- **bratřenci Veverkové**: vymysleli ruchadlo (pluh, který obracel půdu)
- **Josef Božek** – parostroj
- **Josef Ressel** – lodní šroub

REVOLUCE 1848 – 1849

1) FRANCIE - vládne Ludvík Filip Orleánský (LFO). Jeho vláda se setkala se značnými obtížemi od r. 1846 (sucho, neúroda, zvýšení cen, pokles mezd). Lidé chtěli novou volební reformu, Ludvík Filip to odmítá. Na **22. 2. 1848** bylo svoláno shromáždění do **Paříže**, vláda to zakázala, důsledkem bylo povstání. 23. 2. a 24. 2. vyrostly ve městě barikády, došlo k ozbrojenému střetu lidu s vojskem. LFO uprchl do Anglie. **25. 2. byla podruhé vyhlášena republika**. Nová vláda (socialisté i republikáni) vyhlásila demokratické svobody (pod vlivem socialistů – v čele Louis Blanc):

- Všeobecné hlasovací právo
- Zkrácena pracovní doba na 10 hodin denně
- Pro dělníky bez práce byly zřizovány národní dílny

Podle volebního práva bylo zvoleno **Ústavodárné národní shromáždění**. Nakonec ve volbách zvítězili přívrženci monarchie, revolucionáři byli pozatýkáni, národní dílny rozpuštěny. Reakcí na to bylo červené povstání dělníků (barikády, nejkrvavější bitva v Paříži).

Ústavodárné nár. shrom. vytvořilo po vzoru USA **ústavu**, do čela byl zvolen prezident **Ludvík Napoleon Bonaparte**. V r. 1851 po vzoru svého strýce provedl převrat a stal se prezidentem s neomezenou mocí na 10 let. Prohlásil se císařem. Forma vlády: **BONAPARTISMUS** – způsob vlády založen na potlačení demokrat. svobod. Opíral se o majetné vrstvy, církev, armádu a vysoké úřednictvo. Přitom se tvářil, že chrání malého dělníka před sedlákem, dělníka před zaměstnavatelem. Na dělníky uplatňoval metodu cukru a biče.

2) Pokus o sjednocení Německa

Zprávy o tom, že ve Francii došlo k revoluci, měly vliv na revoluční hnutí v Německu. Celou 1. pol. 19. st. se projevovala snaha o sjednocení něm. národa v jeden stát. **18. a 19. 3. 1848** vypuklo **v Berlíně** (Prusku) osvobozené povstání. Povstalci zvítězili a pruský král **Fridrich Vilém IV.** přislíbil ústavodárný sněm. Ten byl svolán do **Frankfurtu nad Mohanem**.

- měl jednat o celoněmecké ústavě

- místo Něm. spolku mělo vzniknout sjednocené Německo. V jednání se střetli příznivci ústavní monarchie s revolučními demokraty, kt. chtěli federaci. Vznikly spory, jestli do nového sjednot. státu budou patřit:

- všechna území bývalého německého spolku + české země v čele s Rakouskem
- německé státy bez Rakouska v čele s Pruskem

Zvítězila varianta bez Rakouska. Poslanci vypracovali ústavu nového státu a císařskou korunu nabídli pruskému králi **Fridrichu Vilému IV.** Ten ji odmítl, parlament rozešel a pokus sjednotit Německo parlamentní cestou ztroskotal. Německý spolek byl obnovený, Německo zůstalo roztrženo.

3) Itálie - vůdčí roli při sjednocování Itálie převzala **Savojská dynastie** (v Piemontu a na Sardínii), ale vznikaly i spiklenecké organizace: **KARBONÁŘI** a **MLADÁ ITÁLIE**. Předseda **Camillo Cavour**.

Nejprve bylo nutné podstoupit boj s Rakouskem (ovládalo s. Itálii a některé oblasti ve stř. a j. Itálii), s papežem (Řím) a bourbonskou dynastií.

- rakouský maršál **Radecký** porazil slabou italskou armádu roku 1848 u **Custozy** a u **Novary**

Král **Karel Albert** abdikoval ve prospěch svého syna **Viktora Emanuela II.** Ten uzavřel s Rakouskem mír a Itálie zůstala roztržena.

4) Habsburská monarchie

Zprávy z Paříže povzbuzovaly dění v Česku i v Rakousku. V březnu 1848 dorazily zprávy z Paříže do Vídně, kde vypuklo povstání.

Císař **Ferdinand I.** byl donucen propustit kancléře Metternicha. Místo něj zvolen hrabě **Kolowrat**, ale ministrem vnitra a vůdčí osobností byl **Franz von Pillersdorf**.

- donucen vytvořit nová ministerstva a slíbil vypracovat novou ústavu
- nová vláda měla těžkou pozici. 30 let se nic nedělo, najednou občané očekávali rázná a rychlá řešení.
- objevovaly se požadavky národní a liberální
- Uhry nastoupily cestu k odtržení (Ludvík Kossuch)

Proto bylo 17.3. jmenováno zvláštní odpovědné ministerstvo pro Uhry. Koncem dubna byla vydána nová **oktrojovaná ústava (Pillersdorfova)**. Platila pro celou monarchii kromě Uher. Byla vydána vládou bez účasti lidu. Zákoníc. sborem byl říšský sněm - 2 komory (horní – velkostatkáři a císařem jmenovaní členové a dolní – volební právo mohl mít ten, kdo byl bohatý). Císař měl právo veta vůči oběma komorám.

Ústava vyvolala vlnu odporu, vzniklo nové Vídeňské povstání, císař utekl do Innsbrucku. Moc přebírá **Bezpečnostní výbor**, který tuto ústavu v květnu zrušil.

V červnu se vytvořila nová vláda, ministrem spravedlnosti se stal **Alexandr Bach**, potom pokračoval jako ministr vnitra. Od jeho jména pochází naše „Dej si bacha“.

V červenci zasedal říšský sněm, jednal o zrušení roboty (září 1848) a o nové ústavě pro č. země a HM. Na vytváření nové ústavy se podíleli i **F. Palacký** a **F. L. Riegel**. Jednání tohoto sněmu bylo zastíněno boji v Uhrách, proto sněm nezasedal ve Vídni, ale v Kroměříži na zámku. Pokračoval v přípravě ústavy, která vycházela ze zásad amer. a fr. liberalismu. **Vídeňský dvůr se přestěhoval do Olomouce.**

Návrh ústavy předpokládal zavedení řady demokratických ustanovení (rovnost občanů před zákonem, zrušení šlechtických výsad, odstranění trestu smrti,...)

Z českých politiků se v Kroměříži proslavil **František Ladislav RIEGER**, který obhajoval 1. článek ústavy (zdrojem veškeré moci ve státě je lid). K přijetí ústavy říšským sněmem nedošlo.

Koncem roku 1848 začala revoluční vlna upadat. 2.12.1848 odstoupil Ferdinand ve prospěch svého synovce **FRANTIŠKA JOSEFA I.** – z boží milosti král. V březnu 1849 císař rozpustil říšský sněm, prohlásil, že ústavodárnou instituci bere na sebe.

JARO 1848

První podnět k revoluč. hnutí proti sociálnímu a národnostnímu útlaku vyšel v Čechách z řad sociálních demokratů (sdružovali se ve spolku **Repeal**).

Jejich program:

- zavedení ústavního života
- zrovnoprávnění češtiny s němčinou
- zrušení poddanské závislosti bez náhrady
- organizace práce a mezd (první pokus o to, aby se stát staral o dělníky)

Dne 11.3. 1848 bylo do **Svatováclavských lázní** svolané veřejné lidové shromáždění. Výsledkem schůze byla petice císaři = první politický český program.

Petice požadovala:

- vytvoření samostatného samosprávného celku zemí koruny české,
- zřízení centrálního úřadu v Praze
- rovnoprávnost češtiny a němčiny ve všech oblastech veřejného života
- zrušení poddanství
- svoboda tisku, náboženství, shromažďování

Ještě v březnu odjela č. delegace do Vídně, předala petici císaři, který odpověděl kabinetním listem. Ten obsahoval neurčité sliby. Proto byla koncem března vypracovaná druhá pražská petice (v podstatě znění první), císař opět vydal kabinetní list, ve kterém některé požadavky slíbil a potvrdil.

V dubnu byl pozvaný František Palacký na sněm do **Frankfurtu**, který měl v plánu vytvořit sjednocené Německo. Palacký odmítl, zastával teorii austroslavismu (politický názor, podle něhož Slované jsou nebo by měli být hlavní oporou habsburské monarchie). Rozvoj českého národa viděl v rakouské monarchii, která by byla přeměněna v konstituční federaci rovnoprávných národů.

Slovanské národy se snažily prosadit požadavky na zrovnoprávnění, a tak se **2. – 12. června** konal v Praze **Slovanský sjezd**. Měl být protiváhou Frankfurtského sjezdu. Sjezd měl vytvořit spolek slovanských národů. Byl ale přerušen pražským červnovým povstáním.

Jediným schváleným dokumentem byl **Manifest k národům evropským**, který žádal svobodu a rovnost pro všechny národy a přeměnu Rakouska ve federativní svazek rovnoprávných národů.

Hl. vojenským velitelem v Čechách byl generál **Windischgrätz**, který se rozhodl zakročit proti revoluční vlně. Jeho vojska vyprovokovala srážky s lidem. Podnětem se stala tzv. **sbratřovací mše**, která se konala **12.6. na Koňském trhu** (Václavské náměstí). Mše měla spojit demokratické síly pražského obyvatelstva a měla být i manifestací proti Windischgrätzovi. Účastnili se jí studenti, dělníci, řemeslníci, tovaryši,... Když mše skončila, byl průvod v Celetné ulici na Starém městě pražském napaden Windischgrätzovým vojskem. Srážka v Celetné ulici → začátek pražského červnového povstání (12. – 17. 6.). 17. 6. 1848 Praha kapitulovala. Windischgrätz vyhlásil stav obležení, Němci označily pražské události za Slovanské spiknutí, v Čechách vzrostlo česko – německé napětí.

POREVOLUČNÍ EVROPA

1. FRANCIE ZA NAPOLEONA III.

- 1852- 1870 = **druhé císařství**, Napoleon III. vládl absolutisticky. Jeho odpůrci vypovídání ze země. V zahraniční politice se chtěl podobat Napoleonu Bonapartovi. Z Francie chtěl udělat kontinentální velmoc, zasahovat do všech vážných problémů ve světě. R. **1853** spolu s Velkou Británií se vypravili námořní i pozemní vojsko do Černého moře, kde začal **rusko- turecký konflikt**, tzv. **KRYMSKÁ VÁLKA** - bylo to největší střetnutí od napoleonských válek. Vznikla jako konflikt mezi **carským Ruskem** a **osmanským Tureckem**. Rusové zničili turecké loďstvo, sultánovi přišli na pomoc Francie, VB, Sardinie - dobyli **Sevastopol** na Krymu a Rusko požádalo o uzavření míru. Jednání proběhlo 1856 v Paříži. Turecku byla zaručena nezávislost, Černé moře, Bospor a Dardanely byly prohlášeny za neutrální. Rusko ztratilo rozhodující vliv na Balkáně a kontrolu nad Černým mořem. Během krymské války se **rozpadla Svatá aliance**. R. **1855** se konala v Paříži **2. světová výstava** (1. se konala v Londýně v Křišťálovém paláci). Paříž byla přebudována v **moderní velkoměsto**. V roce **1870** zahájil Napoleon III. **válku proti Prusku** (aby odvrátil pozornost od domácích problémů, neuspěl), poražen v bitvě **u Sedanu**, Napoleon zajat. Prusko- německé vojsko obklíčilo Paříž, uzavřen mír. Francie ztratila **Alsasko a Lotrinsko** a měla zaplatit 5 miliard franků válečné náhrady. Zpráva o kapitulaci a těžké podmínky míru se dotkly citění Francouzů, vznikly nepokoje, vzbouřenci vtrhli do budovy parlamentu, dobyli ji, vzniká **3. republika (r. 1870)**. R. **1871** vzniká revoluční výbor tzv. **Komuna** (většina občanů jednání vlády považovala za zradu – proto vznikla Komuna). Byla to vláda drobných řemeslníků, dělníků a části inteligence. Komuna připravovala řadu reforem, chtěla svrhnout buržoazii a nastolit socialismus. Došlo k pouličním bojům, občanské válce, Komuna poražena. Tisíce jich bylo postříleno u hřbitovní zdi **Père la chaise**.

2. SJEDNOCENÍ ITÁLIE

Itálie byla po revolucích 1848 – 49 stále rozdrobena. To zpomalovalo vývoj kapitalismu a 1848-49 bylo sardinské vojsko poraženo Rakouskem. K dalšímu válečnému konfliktu došlo o 10 let později. Sardinskému králi **Viktoru Emanuelovi II.** a jeho ministerskému předsedovi **Camillo Cavourovi** se podařilo získat na svoji stranu **Napoleona III.** (Cavour – inženýr, zkušený politik, ctižádostivý, snaha udělat ze Sardinie model pro jednotnou Itálii. Projektovatel stavby silnic, dálnic, kanálů, vytvořil zemědělskou reformu... To vedlo k rychlému ekonomickému vzestupu) Sardinie a francouzské vojsko porazili Rakušany u měst **Magenty /maženty/** a **Solferina**. Získali Lombardii. Benátsko ne – Napoleon III. neočekávaně uzavřel s Rakouskem mír (ze strachu před evropskými komplikacemi a s ohledem na papežský stát, jehož ochráncem se Francie cítila).

Brzy však vypuklo lidové hnutí v Toskánsku, Parmě, Modeně, Romagni – občané se chtěli připojit k Sardinii. Na jihu Itálie rostlo **sociální a národní hnutí** – podpořil ho **Giuseppe Garibaldi**, který se s tisícovkou bojovníků (**tažení tisícovky červených košil**) přeplavil z Janova na Sicílii. Dobyli Království obojí Sicílie (předal ho pod vládu **Viktora Emanuela II.** – ten prohlášen **1. italským králem**), vyhnal Bourbony, vstoupil do Neapole. R. **1860** – se sešel v **Turině** parlament, který reprezentoval celou Itálii – kromě Říma a Benátek. R. **1866** – získala Itálie **Benátky** (stála na straně vítězného Pruska nad Rakouskem). R. 1870 – obyvatelé Říma vyjádřili vůli připojit se k Itálii. Hlavním městem Itálie se stal Řím, papeži byl uprostřed vyhrazen malý stát **Vatikán**.

3. SJEDNOCENÍ NĚMECKA

R. 1861 nastoupil na pruský trůn král **Vilém I. Hohenzolern**. Do funkce kancléře povolal **Otto von Bismarcka** – byl armádním důstojníkem, působil v pruském parlamentu, zastupoval Prusko v **celoněmeckém spolkovém sněmu**. Spolu s králem si vytkli úkol – sjednotit Německo „**krví a železem**“ a učinit ho nejmocnější zemí v Evropě. Když mu parlament nechtěl povolit vojenský rozpočet, řekl, že parlament ke schválení nepotřebuje a jednal podle toho. – Aby se uskutečnil jeho sen, jednota Německa, bylo dovoleno všechno. Během 6 let svůj sen uskutečnil. Ve 3 válkách **1864–1870**. R. **1864 Prusko společně s Rakouskem** napadli Dánsko a vzali mu německá knížectví **Šlesvicko** (připojeno k Prusku) a **Holštýnsko** (připojeno k Rakousku). R. 1866 prohlásil **Bismarck** Holštýnsko za pruské území a tím úmyslně vyvolal **válku s Rakouskem** (předtím si zajistil neutralitu Francie a spojenectví s Itálií.) Rakouská armáda byla brzy v bitvě u **Hradce Králové – Sadové** poražena. Velitel rakouské armády – **BENEDEK**, pruské – **von MOLTKE**. Habsburská monarchie se musela zříct vedení v Německém spolku, který se tím rozpadl. Prusko přimělo všechny německé státy (21) na sever od Mohanu ke vstupu do Severoněmeckého spolku. Orgány – **Říšský sněm** a **Spolková rada**. Pruský král se stal prezidentem (**Vilém I.**) spolku a vrchním velitelem jeho armády. Jmenoval spolkového kancléře (= předsedu vlády). Členové spolku měli povinnost si vzájemně pomáhat v případě vojenského napadení. Jednotlivé státy si zachovaly samostatnost, jejich zahraniční politika byla společná. Byly zavedeny jednotné míry a váhy. Sjednocení Německa však ještě nebylo dokončeno. Státy jižního a jihozápadního Německa stály dosud mimo **Severoněmecký spolek**, protože se proti německému sjednocení stavěla Francie, která se bála silného Německa. Tak došlo k válce mezi **Německem a Francií**. **Napoleon III.** byl poražen a přinucen ke kapitulaci. Tak se r. **1870** připojily zbývající německé státy k Severoněmeckému spolku, který se začal nazývat **Německá říše**. R. **1871** došlo k vyhlášení **Německého císařství**. V zrcadlové síni versailleského paláce se konala vojenská slavnost, v níž byl **Vilém I.** prohlášen **německým císařem** a **Bismarck** jeho **kancléřem**. Tak bylo dokončeno sjednocení Německa, ale začalo dlouhodobé napětí mezi oběma státy. Německé císařství se brzy stalo nejsilnější a nejvyspělejší velmocí na kontinentě. R. 1890 byl Bismarck odvolán, veškeré pravomoce získal nový císař, vnuk Viléma I. **Vilém II.** Ten zahájil **koloniální expanzi** – jižní Afrika, Turecko, Čína, Tichomoří – zde se střetl s Anglií. Vztahy zhoršilo německé námořní zbrojení. Císařství má militaristický charakter, má největší stálou armádu v Evropě.

4. HABSBURSKÁ MONARCHIE

V čele monarchie stojí **František Josef I.**, který si uvědomoval, že starým způsobem už stát nelze řídit. Nové reformy směřovaly k vytvoření celostátního hospodářství. František Josef I. se snažil, aby se Rakousko včlenilo mezi průmyslové státy Evropy a zvýšila se úroveň obyvatelstva. Otevírala se cesta ke svobodnému kapitálovému podnikání, rušila se dovozní cla a vnitřní celní hranice, zakládaly se banky a akciové společnosti. **50. a 60. léta** – nejbouřlivější rozvoj průmyslu, zavádění nových technologií, dokonalejší stroje, vyspělejší řízení výroby. V čele tohoto vývoje stály **Dolní Rakousy s Vídní a české země**. Vznikali:

Textilní závody – Praha, Brno, Liberec

Střediska hutní a strojírenské výroby :

– **Piizeň** – závody **Škoda** – nejprve to byla ocelárna, před vypuknutím 1. světové války to byla největší zbrojovka, námořnictvu a pozemním silám dodávají těžká děla a munici, r. 1923 ochranná známka – okřídlený šíp

- **Praha** – závody **Kolben-Daněk** – zpočátku továrna na stroje, na přelomu století vyráběli kolejová vozidla, r. 1907 – výroba automobilů

- **Liberec, Brno, Ostrava**

Těžba uhlí – Ostravská, Kladenská a Severočeská pánev

Vyspělý byl i cukrovarnický průmysl – v 60. letech byly v Čechách postaveny 2 cukrovary – v Židlochovicích (Morava), u Prahy. Vyspělý byl i pivovarnický průmysl. Byla dokončena výstavba základní železniční a telegrafní sítě. V **70. letech** se Rakousko a Čechy staly vyspělou průmyslovou zemí.

Politicky zůstávalo Rakousko konzervativní zemí. **Alexandr Bach** provozoval **absolutistický** způsob vlády. Císař a ministři sice vydávali nařízení, ale veřejnost neměla možnost se k nim vyjádřit. Ustal veškerý veřejný politický život. Politici – **Slavkovský, Sabina a Frič** byli ve vězení, zanikl i spolkový život a noviny. Bach zavedl nový způsob státní správy, zřídil nové úřady a soudy, ale všechny reformy se prováděly bez účasti volených zástupců. S tímto způsobem vlády nebyly spokojeny utlačované národnosti a určité vrstvy měšťanstva. R. 1859 byl Bach propuštěn.

Říjnový diplom

Vydán v roce **1860**. Císař v něm slíbil, že končí absolutistická vláda a že vládní moc bude vykonávána ve spolupráci s volenými zástupci veřejnosti. Všem občanům měla být zaručena některá základní politická práva a svobody. Měli být zřízeny zemské sněmy, které měli vysílat své zástupce do říšské rady. Češi dostali od panovníka povolení vydávat politický list, ten se jmenoval **Národní listy**. **Rieger** zde nastínil český politický program, obsahoval požadavek národní rovnoprávnosti, požadavek občanských práv, požadavek rozsáhlé samosprávy a podobně. Říjnový diplom byl rozpracován do únorové ústavy. R. **1861** byla vydána **únorová ústava**, vypracoval ji rakouský liberál **Schmeirining**. Vzniká **konstituční monarchie**. **Říšská rada** měla 2 komory- **Panská sněmovna** (poslance jmenuje císař, např. církevní hodnostáři, nebo jiný panovníkem jmenovaný zástupce např. Palacký) a **Poslanecké sněmovna** (zemské sněmy sem vysílají své zástupce). Říšská rada byla chytře vymyšlena tak, že v důležitých věcech všechnu pravomoc strhla na sebe. Pokud šlo o země neuherské. Tato ústava nikoho kromě německého obyvatelstva neuspokojila. Maďaři své zástupce do Vídně neposlali. R. 1863 odešli z říšské rady čeští poslanci. R. 1864 odešlo z říšské rady moravští poslanci a proti ústavě se postavili i jiné národnosti (Poláci...). Její platnost byla v roce 1862 pozastavena., ale veřejný život ožil. Vznikl **Sokol** (1862), **Hlahol** (1861). Vznikaly **ochotnické divadelní spolky**. Byla zahájena česká představení v **Prozatímním divadle**. R. **1868** byly položeny základní kameny k **Národnímu divadlu**. Obnovila se politická žurnalistika. V politických spolicích se diskutovalo o veřejných otázkách. Byly položeny základy novodobé kultury a vzdělanosti (**Němcová, Hálek, Neruda, Bedřich Smetana, Mánes**). Ve shodě s tradicí r. 1848 se od počátku obnoveného politického života vytvářela v české národní straně dvě křídla:

- Umírněnější liberální křídlo tzv. **staročeši** – představitelé - **Palacký, Rieger**

- **Mladočeši** – představitelé – **Sladkovský, bratři Grégořové**

Staročeši a mladočeši měli řadu rozdílných názorů na řadu otázek, ale hlavní program měli společný: Dosáhnout samostatnosti Čech, případně přebudovat říši na federativním národnostně spravedlivém základě

5. RAKOUSKO-UHERSKÉ VYROVNÁNÍ

Po prohrané bitvě Rakouska u Sadové došlo k vyrovnání s Maďary (ti v době války předkládali své požadavky, maďarské jednotky dokonce stály na straně Pruska proti Rakousku). V únoru r. **1867** byl vyhlášen **DUALISMUS** a jmenována nová vláda pro Uhry. Od té doby měla říše dva státy, které dělila řeka Litava. Státy se nazývaly:

Předlitavsko (rakouské země, české země, Halič a Bukovina), **Zalitavsko** (uherské země, Slovensko). Tím bylo rakouské císařství přeměněno na **Rakousko – Uhersko**. Obě části říše byly samostatnými státy, měly společného panovníka **Františka Josefa I.** a společné ministry zahraničí, války a financí. Každý stát měl vlastní vládu a parlament. V Zalitavsku byla obnovena platnost **uherské ústavy** z r. 1848. Pro Předlitavsko byla r. 1867 vypracována nová ústava tzv. **prosincová**. Obě pak platily až do r. 1918.

Prosincová ústava

Byla vydána v prosinci r. **1867**. Platila pro Předlitavsko. Zaváděla rovnost všech občanů před zákonem, neomezenou volnost pohybu, svobodu shromažďování, svobodu vyznání, právo vytvářet spolky, nedotknutelnost majetku. Byl zřízen nový **říšský soud**, občané se na něho mohli obracet při porušování občanských práv. Byla zavedena povinná osmiletá školní docházka. **Říšská rada** se stala skutečným představitelem zákonodárné moci. Rakouskouherské

vyrovnání bylo pro Čechy zklamáním, protože očekávali stejné výhody jako Maďaři, zvedl se proti němu silný odpor. Vznikaly nejrůznější protestní akce např.:

- Občané konali **tábory lidu** pod širým nebem – 1868 velká národní slavnost k položení základního kamene národního divadla
- Když se konala v Moskvě národopisná výstava, účastnili se i čeští poslanci a chtěli ukázat, kde hledat podporu pro slovanskou myšlenku (byli přijati carem, ale žádný politický efekt to nemělo)
- Rieger se vypravil s delegací do Paříže, kde byli přijati samotným Napoleonem III. (bez efektu)

Zahraniční akce (Moskva a Paříž) = první pokus proniknout za hranice rakouského státu a uvědomit o své existenci světovou veřejnost. Na svá historická práva a tradice upozornili Češi obrovskou demonstrací při příležitosti převezení českých korunovačních klenot z Vídně do Prahy.

Prosincová ústava vyhlásila mimo jiné základní **občanská práva** – tiskové, shromažďovací, právo zakládat spolky. Práva zakládat spolky využili dělníci k zakládání dělnických a vzdělávacích spolků. Několik dní po vydání prosincové ústavy vzniká ve Vídni **Dělnický vzdělávací spolek**. Mezi zakladatele patřil **Josef Hybeš**. Zvolený výbor měl připravit založení **Sociálně demokratické strany** v Rakousku, toto založení se uskutečnilo v r. **1874 v Neudorfelu**. V Českých zemích po roce 1867 vznikají různé **dělnické spolky** – **Ouly** (představitel pražského oulu byl **František Ladislav Chleborád**) a **družstva**, kterým se říkaly **Včely** – zajišťovaly co nejlacinější potravu pro dělníky. **Doktor Cyril Kampelík** zakládal spořitelny tzv. **kampeličky** – sloužily drobným rolníkům a podnikům. Strojírenští a textilní dělníci se sdružovali v tzv. **besedách** – poukazovali na omezený význam pouze hospodářského sjednocování a dávali přednost sdružování politickému. Středisky politického dělnického hnutí se staly spolky v **Brně, Liberci a Praze**.

První **socialističtí průkopníci** byli **Josef Hybeš, Ladislav Zápotocký a Josef Boleslav Pecka**. Později dělníci organizovali vlastní dělnické tábory, kromě hesel národnostních se ozývaly také požadavky sociální.

R. 1878 se konal ustavující sjezd **Československé sociálně demokratické strany**, ustavující sjezd se konal v Praze – **Břevnově v hostinci U kaštanu**. Tato organizace přijala program z Neudorfelu a cítila se být součástí celorakouské sociálně demokratické strany. České země byly nejrozvinutější částí Předlitavska. Z Českých zemí pocházelo před 1. Světovou válkou **40%** veškeré průmyslové výroby. České země patřily i k nejrozvinutějším oblastem Evropy.

Významní podnikatelé – **Čeněk Daňek, Emil Škoda, Emil Kolben, František Křížík, Josef Hlávka**. Během 70. let zde byla dovršena průmyslová revoluce, byl dostatek uhlí, stavebních hmot, obilí, lnu, cukrové řepy. Potravinářské obory – cukrovarnictví, pivovarnictví, lihovarnictví. Textilní průmysl, zpracovatelský průmysl.

Mladočeši byli radikálnější a demokratičtější, vytvořili fungující územní organizaci s pevnou kulturou. Od svých počátků vytvářeli a formovali veřejné mínění. Účastnili se zemského sněmu. Požadovali: prohloubení občanských práv, všeobecné hlasovací právo, rozvoj vzdělanosti. Mezi oběma stranami vypukl nesmiřitelný boj (měli rozdílná stanoviska k základním politickým otázkám), který se přenesl do všech oblastí veřejného života.

Fundamentální články

Češi se snažili o české vyrovnání s Rakouskem (tak jak bylo Rakousko-Uherské vyrovnání). Jednání vyústila r. **1871** v tzv. **fundamentálních člancích (= fundamentálky)**. Císař František Josef I. slíbil, že se nechá korunovat českým králem. Kvůli odporu Němců fundamentální články nevstoupily v platnost a císař se nestal českým králem.

R. 1890 se oslabení staročeši pokusili o poslední velkou akci o Česko-Německé vyrovnání tzv. **PUNKTACE**. Mělo se jednat o rozdělení Českých zemí na oblasti s úřední řečí českou případně německou – ani punktace nebyly schváleny.